

A. Γράφοντας: η παράγραφος

1. Το υλικό των παραγράφων

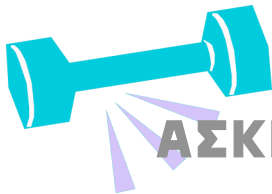
Για να γράψουμε ένα κείμενο, μικρό όσο μια παράγραφος ή και μεγαλύτερο, χρειαζόμαστε κάποια «πρώτη ύλη». Αυτή η πρώτη ύλη βρίσκεται αποθηκευμένη στην πνευματική αποθήκη του μυαλού μας. Έτσι όπως το κουβαλάμε όμως είναι σκόρπιο και αταχτοποιητό. Για να χρησιμοποιηθεί θα πρέπει **να επιλέξουμε** τι απ' αυτό χρειαζόμαστε, να παραμερίσουμε ό,τι είναι άσχετο, να βάλουμε τα χρειαζούμενα σε **τάξη** και **να τα εκφράσουμε** σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας.

Το ακατέργαστο υλικό του μυαλού μας αποτελείται:

- (α) από διάφορες συγκεκριμένες **εμπειρίες**· και
- (β) από **γενικές ιδέες**.

Οι τελευταίες αυτές δημιουργούνται μέσα μας ως συμπέρασμα των πρώτων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΙΔΕΩΝ

- ❶ Σε καθένα από τα παρακάτω σύνολα προτάσεων υπάρχουν μερικές προτάσεις που περιέχουν *ειδικές λεπτομέρειες*. Μελετήστε τις προσεκτικά και προσπαθήστε να διακρίνετε ποιες απ' αυτές εκφράζουν συγκεκριμένες εμπειρίες και ποιες γενικές ιδέες. Στη συνέχεια προσπαθήστε να τις οργανώσετε σε μία ενιαία παράγραφο.

- A.** ... Δε φρόντισε να πάρει μαζί του τα γάντια του τερματοφύλακα και ο προπονητής τον παρατήρησε.
- ... Αργά το βράδυ της παραμονής του αγώνα θυμήθηκε πως είχε να διαβάσει 30 σελίδες ακόμη Ιστορία. Έτσι αναγκάστηκε να ξενυχτήσει, για να τελειώσει το διάβασμά του. Την άλλη μέρα στον αγώνα είχε τέτοια νύστα, που κουτουλούσε πάνω στο αριστερό δοκάρι.
- ... Η ζωή του Λευτέρη θα ήταν ασφαλώς πολύ πιο απλή και πιο ευχάριστη, αν δεν ήταν τόσο αμελής.
- ... Διάβασε στην εφημερίδα πως ήρθαν στην πόλη μας οι αδερφοί Κατσιμίχα και ο Λαυρέντης Μαχαιρίτσας για μια σειρά συναυλιών. Ήθελε πολύ να τους ακούσει, αλλά ώσπου να το αποφασίσει πέρασε μια βδομάδα και τα εισιτήρια είχαν εξαντληθεί.
- B.** ... Εδώ και πέντε χρόνια — πήγαινε τότε στην Ε' Δημοτικού — έπαιξε σε κάποιο χριστουγεννιάτικο θεατρικό το ρόλο του αγγέλου και ένωσε την καρδιά της να σφύζει από συγκίνηση.
- ... Ως μέλος της σχολικής χορωδίας πήρε μέρος σε μια τηλεοπτική εκπομπή.
- ... Το επάγγελμα του ηθοποιού χαρίζει τις πιο όμορφες και δυνατές συγκινήσεις.
- ... Την προηγούμενη εβδομάδα έπαιξε τον ρόλο της Αντιγόνης στο σχολικό θέατρο. Έλαμπε ολόκληρη από ευτυχία, καθώς άκουγε τα ζωηρά χειροκροτήματα και δεχόταν αθρόα συγχαρητήρια για την επιτυχία της.
- ... Κάθε φορά που της δινόταν ευκαιρία, διάβαζε βιβλία για ηθοποιούς και για την τεχνική του κινηματογράφου. Με τα διαβάσματα αυτά απόκτησε πολλές εμπειρίες «από δεύτερο χέρι» και τις πρόσθεσε στις πρώτες, που είχε ήδη από την ίδια τη ζωή.

- Γ.** ... Οι γεωργοί της περιοχής μάζεψαν τα αυγά των ακρίδων και τα κατάστρεψαν.
 ... Τσάκισαν και εξολόθρεψαν με τα φτυάρια τους τις ακρίδες που μόλις είχαν εκκολαφθεί.
 ... Έσκαψαν χαντάκια, για να παγιδεύσουν τις μικρές ακρίδες.
 ... Οι γεωργοί της περιοχής προσπαθούσαν με κάθε μέσο να εξουδετερώσουν τις ακρίδες που είχαν κατακτήσει πραγματική μάλιστα για τον τόπο.
 ... Οι γεωργοί χρησιμοποίησαν ειδικά μηχανήματα, που μπορούσαν να συνθλίψουν τις ακρίδες ή να τις πνίξουν ή να τις δηλητηριάσουν ή να τις κάψουν ή να τις απορροφήσουν, όπως μια ηλεκτρική σκούπα, μέσα σ' ένα μεγάλο σάκο.
- Δ.** ... Καλοπέραση κατά τη γνώμη μου είναι να κοιμάσαι ως αργά την Κυριακή το πρωί.
 ... Όποτε μου προτείνουν οι φίλοι μου να πάμε έναν περίπατο με τα πόδια ή με ποδήλατο, πάντα θα βρίσκω μια δικαιολογία να αρνηθώ.
 ... Αν υπάρχει κάποιος γρήγορος και εύκολος τρόπος να τελειώσω τα διαβάσματά μου, είναι σίγουρο πως θα τον βρω αμέσως.
 ... Θα προτιμούσα πιο πολύ να παρακολουθώ τους άλλους να γυμνάζονται παρά να συμμετέχω και εγώ στη γυμναστική.
 ... Προτιμώ να πηγαίνω στον κινηματογράφο παρά να διαβάζω ένα βιβλίο, γιατί το διάβασμα απαιτεί πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια.
 ... Δεν θέλω να το παραδεχτώ, αλλά σίγουρα είμαι ένας κλασικός τεμπέλης.
- Ε.** ... Ο αδελφός μου, κάθε φορά που του δίνεται η ευκαιρία, βγαίνει μακρινούς περιπάτους σε ερημικές ακρογιαλιές.
 ... Το μάθημα που αρέσει στον αδελφό μου είναι η Φυσική Ιστορία (ιδιαίτερα η Φυτολογία και η Ζωολογία).
 ... Στο σπίτι ο αδελφός μου καλλιεργεί φυτά σε γλάστρες και τα παρακολουθεί πώς μεγαλώνουν και τι ανάγκες έχουν.
 ... Σίγουρα ο αδελφός μου θα γίνει μια μέρα ένας πολύ καλός περιβαλλοντολόγος.
 ... Ο αδελφός μου διαβάζει πάντοτε βιβλία για φυτά, ζώα, ορειβασία και κατασκηνώσεις.
- Ζ.** ... Από το Μάη ως τον Οκτώβρη η βροχή είναι πλέον σπάνιο φαινόμενο.
 ... Οι άνθρωποι οφείλουν να αντιληφθούν την επιδείνωση της κατάστασης και να κάνουν ό,τι είναι δυνατό για να την αντιμετωπίσουν.
 ... Τα μηνύματα που έρχονται από τις πολιτικές περιοχές είναι ανησυχητικά καθώς οι πάγοι εκεί λειώνουν με ολοένα επιταχυνόμενους ρυθμούς.
 ... Η ερημοποίηση απειλεί πλέον περιοχές που οι παλιότεροι τις θυμούνται να καλύπτονται με μεσογειακή βλάστηση.
 ... Το φαινόμενο της έλλειψης πόσιμου νερού γίνεται όλο και πιο συχνό, τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές του πλανήτη.
 ... Η θερμοκρασία του πλανήτη μας ανεβαίνει σταθερά και τα σημάδια της αλλαγής θα γίνονται όλο και πιο αισθητά ανά την υφήλιο.
 ... Η στάθμη των θαλασσιών υδάτων αναμένεται να ανέλθει προοδευτικά, θέτοντας σε κίνδυνο πόλεις και περιοχές που βρίσκονται κοντά στο επίπεδο της θάλασσας.

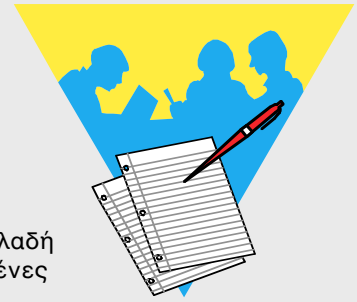
- 2 Σε καθένα από τα παρακάτω σύνολα υπάρχει μια σειρά από λεπτομέρειες (α, β, γ, κ.τ.λ.) που ακολουθούνται από γενικές ιδέες (Α, Β, Γ). Διαβάστε αυτές τις λεπτομέρειες προσεκτικά. Έπειτα προσπαθήστε να βρείτε ποια γενική ιδέα συγκροτείται από τις λεπτομέρειες αυτές. Με άλλα λόγια, ποια γενική ιδέα στηρίζεται πάνω στις ειδικές αυτές λεπτομέρειες.
1.
 - (α) Το Κιλκίς, με 6.000 πληθυσμό, δεν παρουσιάζει καμιά απολύτως πνευματική ή καλλιτεχνική κίνηση.
 - (β) Το Κιλκίς είχε μια Φιλαρμονική, αλλά από τότε που έφυγε ο διευθυντής της έκλεισε κι αυτή.
 - (γ) Στο Κιλκίς δεν υπάρχει κολυμβητήριο, γήπεδο τένις ούτε λέσχη για έφηβους.
 - (δ) Η συναυλία του Μ. Χατζηγιάννη δεν πραγματοποιήθηκε επειδή δε βρέθηκε έγκαιρα κατάλληλος χώρος.
 - (Α) Ο Δήμαρχος του Κιλκίς έχει σίγουρα αποτύχει στο έργο του.
 - (Β) Το Κιλκίς δε φαίνεται να είναι ευχάριστη πόλη για έφηβους.
 - (Γ) Οι κάτοικοι του Κιλκίς έχουν απαρχαιωμένες ιδέες.

 2.
 - (α) Όταν άρχισε η πολιορκία του Μεσολογγίου, οι υπερασπιστές της ηρωικής πόλης είχαν αρκετά τρόφιμα.
 - (β) Είχαν επίσης αρκετό νερό, γιατί υπήρχε ένα καλό υδραγωγείο στην πόλη.
 - (γ) Είχαν κανόνια και τουφέκια, καθώς και αρκετά αποθέματα πολεμοφοδίων.
 - (δ) Οι αρχηγοί τους ήταν ευφυείς, εφευρετικοί και εξαιρετικά γενναίοι.
 - (ε) Είχαν κατασκόπους που κινούνταν αθόρυβα στα μετόπισθεν του εχθρού και μπορούσαν να ενεργούν ανιχνεύσεις.
 - (Α) Οι υπερασπιστές του Μεσολογγίου ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν επιτυχώς τις εχθρικές δυνάμεις.
 - (Β) Οι άνδρες που έπεσαν στο Μεσολόγγι δεν πέθαναν άδικα.
 - (Γ) Για τους υπερασπιστές του Μεσολογγίου δε φαινόταν να υπάρχουν αρκετές ελπίδες σωτηρίας.

 3.
 - (α) Το πρώτο βραβείο φωτογραφίας τη χρονιά αυτή δόθηκε στον κ. Μυστακίδη για μια φωτογραφία της κόρης του, που καθισμένη στον καναπέ προσπαθούσε να δέσει τα κορδόνια των παπουτσιών της.
 - (β) Δεύτερο βραβείο πήρε ο κ. Σιδηρόπουλος για μια φωτογραφία τριών γέρων που διάβαζαν την εφημερίδα τους σε ένα παγκάκι του πάρκου.
 - (γ) Το τρίτο βραβείο δόθηκε στον κ. Αρσενίδη για μια φωτογραφία της μάνας του, τη στιγμή που άπλωνε τα πλυμένα ρούχα να στεγνώσουν στον ήλιο.
 - (δ) Απονεμήθηκαν επίσης δέκα έπαινοι σε συμμετοχές, καθώς και αναμνηστικά διπλώματα.
 - (Α) Για να τραβήξεις καλές φωτογραφίες χρειάζεται μεγάλη πείρα.
 - (Β) Με λίγη φαντασία μπορεί κανείς να τραβήξει καλές φωτογραφίες, χωρίς να χρειαστεί να απομακρυνθεί και πολύ από το σπίτι του.
 - (Γ) Οι κριτές στο φετινό διαγωνισμό φωτογραφίας ήταν φανερά προκατειλημμένοι ενάντια στις φωτογραφίες τοπίων.

4. (α) Το ταξίδι με το αεροπλάνο ήταν πολύωρο και κουραστικό αλλά ευτυχώς υπήρχε από όλους η διάθεση να το διασκεδάσουμε όσο μπορούμε.
- (β) Οι μέρες κύλησαν γρήγορα ώπου, εντέλει, αποχαιρετήσαμε τον Ειρηνικό γεμάτοι όμορφες εντυπώσεις από την ολιγοήμερη διαμονή μας.
- (γ) Φέτος λοιπόν δέχτηκα την πρόσκληση των γονιών μου να περάσουμε λίγες μέρες μαζί στη μακρινή Πολυνησία, συμμετέχοντας σε μία ομαδική εκδρομή με λογικό κόστος.
- (δ) Ακόμη και οι συνταξιδιώτες μας φαινόταν να είχαν εγκαταλείψει την ελληνική τους αλαζονία και αντιμετώπιζαν τα πάντα με όρεξη να γνωρίσουν αυτόν τον ξένο τόπο.
- (ε) Η παράξενη και πυκνή βλάστηση τριγύρω, ο πικάντικος και υγρός αέρας που αναπνέαμε, τα σπίτια και οι άνθρωποι, όλα φάνταζαν τόσο διαφορετικά από εκείνα που έχουμε συνηθίσει.
- (στ) Από την πρώτη στιγμή που πάτησα στο έδαφος του νησιού με συνεπήρε η γοητεία του πρωτόγνωρου.
- (Α) Δεν πρέπει κανείς να ταξιδεύει μακριά μαζί με άλλους γιατί κινδυνεύει να υποστεί γκρίνιες και διαφωνίες.
- (Β) Το καλύτερο είναι να φεύγεις με κάθε ευκαιρία σε μέρη μακρινά που δεν έχουν σε τίποτα να κάνουν με τα πράγματα που γνωρίζεις ήδη από τον τόπο σου.
- (Γ) Συνήθως δεν εμπιστεύομαι τα οργανωμένα ταξίδια αλλά αυτός είναι ο πιο πρόσφορος τρόπος να γνωρίσεις μακρινούς τόπους χωρίς να απαιτηθούν υπερβολικά έξοδα.
5. (α) Χάρη στη δική σας ανταπόκριση, έχουμε καταφέρει να καλύψουμε ένα μεγάλο μέρος του κόστους υλοποίησης αυτού του σχεδίου.
- (β) Η προσπάθεια για την προστασία των δασών της χώρας είναι τεράστια, μας αφορά όλους και μόνο μέσα από συλλογική δράση και συνεργασία έχουμε ελπίδες επιτυχίας.
- (γ) Περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης της κατάστασης των δασών και δασικών εκτάσεων της περιοχής μας, με δυνατότητα παρέμβασης εκεί όπου καταγράφονται αλλοιώσεις.
- (δ) Το σχέδιό μας δημιουργήθηκε ως αντίδραση των μαθητών της πόλης στις καταστροφές που προκάλεσαν οι πυρκαγιές του περσινού καλοκαιριού στη χώρα.
- (ε) Όσοι από τους συμμαθητές μας παρακολουθούν τη δραστηριότητα των μαθητικών συμβουλίων θα γνωρίζουν ότι με τη νέα σχολική χρονιά ξεκινά ένα πρόγραμμα για την προστασία των δασών της περιοχής.
- (στ) Σε επίπεδο συνεργασιών που αφορούν την υλοποίηση του προγράμματος, θα συνδράμουν στην προσπάθειά μας η αρμόδια υπηρεσία της Νομαρχίας, περιβαλλοντικοί και φυσιολατρικοί σύλλογοι.
- (ζ) Συμμετοχή εθελοντών μαθητών σε τοπικές δράσεις για την προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων της περιοχής.
- (Α) Σχετικά με την ανάγκη της χώρας σε μέσα πυρόσβεσης και προστασίας των δασών.
- (Β) Ο εθελοντισμός και η συμμετοχή σε μια κοινή προσπάθεια μας μαθαίνουν πώς να συνεισφέρουμε στο κοινό καλό.
- (Γ) Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις αναλαμβάνουν δράση για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος εκεί όπου το κράτος δεν επαρκεί.
- (Δ) Πρωτοβουλία στην οποία συμμετέχουν μαθητές για τη φροντίδα του φυσικού περιβάλλοντος μιας περιοχής.

A. Γράφοντας: η παράγραφος

2.1 Η δομή της παραγράφου

Για να μπορέσει κανείς να εκφραστεί σωστά είναι απαραίτητο **να δομεί** (δηλαδή να οργανώνει) τον λόγο του. Ο σωστός λόγος ξεκινά από τις σωστά δομημένες παραγράφους.

Για να οργανωθεί σωστά ο λόγος σε μία παράγραφο το καλύτερο είναι να τακτοποιούμε ξεχωριστά τις γενικές και τις ειδικές προτάσεις-ιδέες μας. Έτσι είτε θα βαδίσουμε **από τα γενικά προς τα ειδικά** είτε **από τα ειδικά προς τα γενικά**. Η κακή παράγραφος συνήθως δεν διαχωρίζει τις ειδικές από τις γενικές ιδέες, με αποτέλεσμα να συγχέεται το νόημα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ §

- ❶ Με βάση την άσκηση ❶ του προηγούμενου μαθήματος δοκίμασε να οργανώσεις μία παράγραφο βάζοντας σε σωστότερη σειρά τις ιδέες που εκφράζονται εκεί. Δοκίμασε δύο τρόπους οργάνωσης για κάθε ομάδα προτάσεων.

Παράδειγμα:

1. Το Κιλκίς, με 6.000 πληθυσμό, δεν παρουσιάζει καμιά απολύτως πνευματική ή καλλιτεχνική κίνηση.

Το Κιλκίς είχε μια Φιλαρμονική, αλλά από τότε που έφυγε ο διευθυντής της έκλεισε κι αυτή.

Στο Κιλκίς δεν υπάρχει κολυμβητήριο, γήπεδο τένις ούτε λέσχη για έφηβους.

Το Κιλκίς δε φαίνεται να είναι ευχάριστη πόλη για έφηβους.

- ➔ Το Κιλκίς, όσο γραφικό κι αν φαντάζει στα ματια του επισκέπτη, δε φαίνεται να είναι ευχάριστη πόλη για έφηβους. **Πρώτα-πρώτα διότι** παρότι αριθμεί περίπου 6.000 άτομα πληθυσμό, δεν παρουσιάζει καμιά απολύτως πνευματική ή καλλιτεχνική κίνηση. **Έπειτα**, παλιότερα λειτουργούσε μια Φιλαρμονική, αλλά από τότε που έφυγε ο διευθυντής της έκλεισε κι αυτή. **Το κυριότερο**, στο Κιλκίς δεν υπάρχει κολυμβητήριο ούτε γήπεδο τένις ούτε λέσχη για έφηβους. **Από τα παραπάνω καταλαβαίνει κανείς πως πως σίγουρα θα πρέπει να αναληφθούν πρωτοβουλίες για ν' αλλάξει η κατάσταση προς το καλύτερο.**

Προσέξτε τώρα τις αλλαγές που χρειάστηκε να γίνουν για να συνταιριάξουν οι προτάσεις μεταξύ τους:

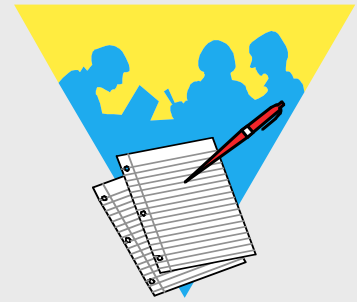
- ✦ Ξεχώρισαν οι γενικές ιδέες από τις συγκεκριμένες.
- ✦ Οι λέξεις με έντονα γράμματα χρησιμοποιήθηκαν για να γίνει η σύνδεση των προτάσεων σε ένα ενιαίο σύνολο. Αυτές ονομάζονται **διαρθρωτικοί όροι**.
- ✦ Στο τέλος προστέθηκε μία ακόμη πρόταση, η οποία στην ουσία επιβεβαιώνει την πρώτη και δίνει μία παραπέρα ιδέα. Έτσι έχουμε μία γενική πρόταση στην αρχή και μία ακόμη στο τέλος.

Συνεχίστε την ίδια εργασία για τις υπόλοιπες ομάδες προτάσεων και τέλος καταστρώστε μία δική σας παράγραφο φροντίζοντας να διαχωρίσετε τις γενικές από τις ειδικές ιδέες.

- ❷ Διατυπώστε γενικές και συγκεκριμένες ιδέες ξεκινώντας από τις εξής έννοιες:

περιβάλλον, αθλητισμός, πόλη, σχολείο, καλοκαίρι, τηλεόραση, κινηματογράφος, μουσική, φίλια.

A. Γράφοντας: η παράγραφος

2.2 Η δομή της παραγράφου

Η αξία της σωστής παραγράφου

Η παράγραφος αποτελεί μια **δομική υποεπένδυση του λόγου**.

Όπως ο λόγος στο σύνολό του, έτσι κι η παράγραφος θα πρέπει να εμφανίζει τα χαρακτηριστικά εκείνα που **θα καθοδηγούν** τον αναγνώστη στο να αντλήσει όσο το δυνατόν πληρέστερα το νόημα που περιέχει.

Γι' αυτό θα πρέπει:

- ① Να εισάγουμε κάθε παράγραφο διατυπώνοντας το **θέμα** της αρχικά προτού αναλύσουμε τα επιμέρους στοιχεία.
- ② Να φροντίζουμε στην παράθεση των λεπτομερειών να κρατάμε την αρχική μας **στόχευση** μιλώντας με σαφήνεια, να ολοκληρώνουμε την ανάπτυξη, να επιτυγχάνουμε ενότητα και αλληλουχία νοημάτων.
- ③ Να εντάσσουμε την κάθε παράγραφο στον ευρύτερο λόγο του οποίου αποτελεί μέρος, χρησιμοποιώντας τους απαραίτητους συνδέσμους που διαρθρώνουν τον λόγο (**διαρθρωτικοί όροι**).
- ④ Μην ξεχνάμε ότι ένα γραπτό αποσκοπεί στο να πληροφορήσει και να ενημερώσει κάποιον άλλον άνθρωπο. Στόχος του είναι η πράξη της **επικοινωνίας**. Είναι επιτυχημένο μόνον όταν λειτουργεί γι' αυτόν τον σκοπό.

Δομικά στοιχεία της παραγράφου

Προσέξτε την παρακάτω παράγραφο:

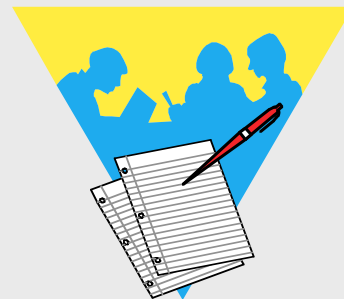
«Η πέρδικα ήταν ένα πλασματάκι που μέσα του κυριαρχούσε ο φόβος. Έπεφτε κανένα σκουπίδι από τις ταράτσες, κανένα ξύλο, κανένα κουρέλι, τὰ ἔχανε. Έτρεχε δεξιά ζερβά σαστισμένο. Όταν άρχιζε ψιχάλα ή βροχή, ερχότανε σε απόγνωση. Ευτυχώς η πηγάδα στον ένα τοίχο χαμηλά έφτιαχνε μια προεξοχή· την ανακάλυψε και πήγαινε κι απάγκιαζε αποκάτω. Όταν η γρια κρέμαγε τα στρωσίδια της στο παράθυρο για να τα αερίσει, η δύσμοιρη πέρδικα βανότανε πάλι να χτυπιέται σαν βουρλισμένη. Το απότομο άνοιγμα του παραθυριού, τα πολύχρωμα χιράμια, οι χτύποι της ξεσκονίστρας απάνω τους τρέλαιναν το ζωντανό...» (Έλλη Αλεξίου)

Προσέξτε στην παραπάνω παράγραφο πώς δίνεται αμέσως το **θέμα** στο οποίο πρόκειται να αναφερθεί η συγγραφέας: *το φόβο της πέρδικας*. Το θέμα περιέχεται σε μια γενική πρόταση. Οι υπόλοιπες προτάσεις χρησιμεύουν για να εκφράσουν επιμέρους στοιχεία που μας **διευκρινίζουν** την αρχική εκείνη ιδέα. Έτσι εμείς οι αναγνώστες κατανοούμε πώς εκδηλώνεται η αρχική ιδέα.

Όστε σε μία σωστή παράγραφο διακρίνουμε τα εξής στοιχεία:

- α) τη **θεματική περίοδο** (είναι η περίοδος όπου διατυπώνεται η κύρια ιδέα, το θέμα της παραγράφου)· είναι το σημαντικότερο στοιχείο της παραγράφου διότι αυτή μας καθοδηγεί στο γράψιμο και τον αναγνώστη στην κατανόηση·
- β) τις **λεπτομέρειες** ή **σχόλια** (είναι τα στοιχεία που αναπτύσσουν το θέμα, δηλαδή ειδικότερες ιδέες που διασαφηνίζουν και αναπτύσσουν την κύρια ιδέα της παραγράφου)· αυτές πρέπει να σχετίζονται ξεκάθαρα με τη θεματική περίοδο·
- γ) την **κατακλείδα** (είναι η περίοδος όπου συμπεραίνεται κάτι σχετικά με το θέμα)· δεν υπάρχει πάντοτε, γιατί δεν είναι πάντα απαραίτητο να γίνει ανακεφαλαίωση ή να διατυπωθεί γενικό συμπέρασμα.

A. Γράφοντας: η παράγραφος

2.2 Η δομή της παραγράφου

Ο ρόλος της θεματικής περιόδου

Είναι πολύ σημαντικό στη διαδικασία του γραψίματος να ξεκινάμε από μια **εύχρηστη** θεματική περίοδο. Γιατί το πρώτο βήμα μας είναι να αποφασίσουμε τι θα περιλάβουμε στην παράγραφο μας και τι θα αποκλείσουμε. Σ' αυτό θα πρέπει να μας καθοδηγήσει με σαφήνεια, ακρίβεια και συντομία η θεματική περίοδος. Μελετήστε τις προτάσεις:

- *Τη βδομάδα που μας πέρασε συνάντησα έναν παλιό συμμαθητή μου.*
- *Η Θεσσαλονίκη είναι πόλη της Μακεδονίας.*

Καμία από τις παραπάνω προτάσεις δεν μας οδηγεί με ακρίβεια στο περιεχόμενο μιας παραγράφου, καθώς επιδέχονται διάφορους τρόπους ανάπτυξης. Αντίθετα, πάρτε τις προτάσεις:

- *Τη βδομάδα που μας πέρασε άκουσα ευχάριστα νέα από έναν παλιό συμμαθητή μου.*
- *Η Θεσσαλονίκη είναι μια βιομηχανική πόλη.*

Βλέπετε ότι οι τελευταίες είναι διατυπωμένες με **περισσότερη σαφήνεια**, εκφράζουν συγκεκριμένα το θέμα της παραγράφου και βοηθούν έτσι να συγκεντρωθούμε καλύτερα σ' αυτά που πρέπει να πούμε, αποκλείοντας οποιεσδήποτε άλλες άσχετες ιδέες.

Ο ρόλος των λεπτομερειών

Είναι σημαντικό οι **βασικές** προτάσεις που δίνουν τις λεπτομέρειες να υποστηρίζουν και να σχετίζονται **άμεσα** με την θεματική περίοδο. Σε μία παράγραφο ωστόσο μπορούμε να έχουμε και προτάσεις **βοηθητικές**, που στηρίζουν κάποια λεπτομέρεια, σχετιζόμενες έτσι **έμμεσα** με την θεματική περίοδο. Μελετήστε την παρακάτω παράγραφο:

Το Κ. είναι ένα καλό κατάστημα. Μέσα είναι πολύ μοντέρνο και καθαρό. Τα σύγχρονα καταστήματα πρέπει να είναι καθαρά. Η μητέρα μου, όταν πάει για ψώνια, ευχαριστιέται να κάθεται εκεί, να παίρνει το τσάι ή τον καφέ της και να κουβεντιάζει ύστερα από τα ψώνια με τις άλλες κυρίες. Το Κ. είναι ιδεώδες κατάστημα, για να αγοράσει κανείς σαπούνια, ξυραφάκια, κρέμες ξυρίσματος, οδοντόπαστες, οδοντόβουρτσες και άλλα είδη για την τουαλέτα. Έχει πάντοτε μεγάλη ποικιλία ειδών και τιμές πολύ λογικές.

Προσέξτε τις υπογραμμισμένες φράσεις. Παρεμβαίνουν ανατρέποντας τη λογική σειρά στην παράγραφο και **δε σχετίζονται ξεκάθαρα** με τη θεματική περίοδο, οδηγώντας σε άσχετες σκέψεις. Θα μπορούσαμε επομένως να αναθεωρήσουμε την παράγραφο αυτή ως εξής:

Το Κ. είναι ένα καλό κατάστημα. Μέσα είναι πολύ μοντέρνο και καθαρό. Διαθέτει σύστημα κλιματισμού και σύγχρονους ψυκτικούς εξοπλισμούς. Η μητέρα μου ευχαριστιέται να κάθεται εκεί, μετά τα ψώνια, να παίρνει το τσάι ή τον καφέ της και να κουβεντιάζει με τις άλλες κυρίες, γιατί είναι ήσυχα και οι υπάλληλοι του καταστήματος είναι φιλικοί και ευγενικοί. Το Κ. είναι ιδεώδες κατάστημα, για να αγοράσει κανείς σαπούνια, ξυραφάκια, κρέμες ξυρίσματος, οδοντόπαστες, οδοντόβουρτσες και άλλα είδη τουαλέτας. Έχει πάντοτε μεγάλη ποικιλία ειδών και πολύ λογικές τιμές.

Έτσι, το σχήμα της παραγράφου γίνεται: **θεματική περίοδος → βασική πρόταση → βοηθητική πρόταση → βασική πρόταση → βασική πρόταση → βοηθητική πρόταση.**

Η περίοδος κατακλείδα

Ο ρόλος της περιόδου αυτής είναι να **συνοψίζει** όσα έχουν λεχθεί πάνω στην κύρια ιδέα της παραγράφου και συγχρόνως να δώσει μια **ολοκληρωμένη μορφή** στην παράγραφο. Χωρίς την κατακλείδα η παράγραφος μένει μερικές φορές μετέωρη. Παράδειγμα:

Όταν μου χάρισαν πέρσι στη γιορτή μου ένα ημερολόγιο, σκέφθηκα πως θα μπορούσα να γράφω σε αυτό καθημερινά όλα τα περιστατικά της ζωής μου. Αποφάσισα να κρατήσω το ημερολόγιό μου ως σήμερα. Σ' αυτό βοήθησαν και οι γονείς μου, που βρήκαν λαμπρή την ιδέα μου και είπαν ακόμη κάτι για τη βελτίωσή μου στο γραπτό λόγο. Την πρώτη μέρα γέμισα σχεδόν μια ολόκληρη πυκνογραμμένη σελίδα. Χάρηκα που είχα κάνει μια πολύ καλή αρχή. Την άλλη μέρα έγραψα μόνο δυο σύντομες προτάσεις.

Από την παραπάνω παράγραφο λείπει μία φράση που να ολοκληρώνει την θεματική περίοδο, να μας πληροφορεί δηλαδή για το τι απόγινε με το ημερολόγιο: «Εξακολουθώ και μέχρι σήμερα να γράφω καθημερινά τις εντυπώσεις μου, αλλά δε γράφω τόσα πολλά όσα την πρώτη μέρα.».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΟΜΗΣ

- 1 Μελετήστε τις παρακάτω παραγράφους και εντοπίστε τα δομικά τους στοιχεία (θεματική περίοδο, λεπτομέρειες/σχόλια, κατακλείδα).

Κι ήτανε κάτι αφάνταστο εκείνη η πορεία μέσα στη μαύρη νύχτα και στην ψιλή βροχή. Ένα δάσος που κινείται και καίεται από δαδιά, από κεριά, από αφάνες αναμμένες και τα κλάματα κι οι κραυγές των μανάδων που χάνανε τα παιδιά και μέσα σε κείνη τη φωτισμένη κόλαση να τα γυρεύουν, ενώ άλλοι βουλιάζανε μέσα στα ριζοτόπια του Τοματζλού κι άλλοι χάναν το δρόμο και το χέρι των δικών τους. Κι άκουγες σαν τα χαμένα αγρίμια να βγαίνουν ματωμένες από μέσα μας οι φωνές, Παναγή!!! Νικόλα!!! από κάτω... πιο δεξιά... μ' ακούς παιδί μου; Κι ερχότανε η ηχώ, όι... όι... μανίσα.

Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιές

Πάρτε την απόφαση να μην είσαστε πια δούλοι και, ιδού σεις, γίνεστε αμέσως ελεύθεροι! Δεν είναι ανάγκη να χτυπήσετε τον τύραννο, ή να προσπαθήσετε να τον ρίξετε κάτω. Αποφασίστε μόνο να μην τον υπηρετείτε, να μην τον ανέχεστε, αρνηθείτε σιωπηλά και πάνδημα κάθε υποστήριξη, κάθε ανοχή, σταθείτε μακριά από το μισητό δυνάστη, απομονώστε τον — και θα ιδείτε ότι θα σωριαστεί μόνος του κάτω σαν κολοσσός από πηλό που του πήραν τη βάση του.

Λα Μποεσί

Στην αφετηρία των λεωφορείων, ενώ υπάρχει μια στοιχειώδης τάξη που επιτρέπει στον κόσμο να επιβιβαστεί με κάποια σειρά προτεραιότητας, πάντα δημιουργείται σύγχυση και ακαταστασία. Πριν ακόμα φανεί καλά το λεωφορείο στη γωνιά, αρχίζει το στριμωξίδι, κι ο κόσμος ξεχύνεται ως

τη μέση του δρόμου εμποδίζοντας την κυκλοφορία των άλλων οχημάτων. Όταν με τα πολλά πάρει το λεωφορείο τη θέση του, η σειρά προτεραιότητας έχει εντελώς χαλάσει. Άλλος σπρώχνει από δεξιά, άλλος από αριστερά, κι είναι τόση η πίεση, που ούτε κι αυτοί που βρέθηκαν μπροστά στην πόρτα μπορούν πια να επιβιβαστούν. Ο καθένας προσπαθεί να σφηνωθεί στην πόρτα καταπατώντας τη σειρά και το δίκιο του άλλου. Πού οφείλεται αυτό; Απλούστατα, είμαστε Έλληνες. Και εμείς οι Έλληνες είμαστε φοβερά ατομιστές.

Ελπίδα Β. (Α' Λυκείου)

Πέντε ή έξι είναι οι στενοί συνεργάτες του τυράννου. Αυτοί οι πέντε έχουν πενήντα που επωφελούνται απ' αυτή τη συνεργασία. Αυτοί οι πενήντα έχουν κάτω απ' αυτούς άλλους πεντακόσιους που κάτι κερδίζουν κι αυτοί, παίρνουν κι αυτοί ένα μερίδιο. Κι ίσως κάτω απ' αυτούς τους πεντακόσιους μαζεύονται άλλοι πέντε χιλιάδες που περιμένουν κι αυτοί κάτι να φάνε, κάτι να ωφεληθούν... Έτσι στηρίζετε σεις οι ίδιοι τις τυραννίες!

Λα Μποεσί

Όλος ο κόσμος πίστευε πως η γυναίκα αυτή ήταν μια όσια, αυτοθυσιαζόμενη, ευγενική γυναίκα που απαρνήθηκε τις απολαύσεις μιας εύκολης ζωής, για να απαλύνει τον πόνο των βασανισμένων, γλιστρώντας μέσα στους γεμάτους μικρόβια διαδρόμους των νοσοκομείων και αγγίζοντας με την ακτινοβολία της καλοσύνης της τους ετοιμοθάνατους στρατιώτες — αυτή την εικόνα άφησε στον κόσμο. Μα η αλήθεια είναι διαφορετική. Η φιλεύσπλαχνη κυρία δεν ήταν όπως τη ζωγράφισε η ξαναμμένη φαντασία του λαού. Εργαζόταν με άλλο τρόπο και προς άλλη κατεύθυνση: είχε ασπαστεί τις ιδεολογικές αρχές και τις επιδιώξεις του εχθρού, τον οποίο προσπαθούσε να βοηθήσει με κάθε τρόπο, τόσο ηθικά όσο και υλικά. Αλλά η πραγματικότητα δεν έχει πάντοτε θέση στη λαϊκή φαντασία. Έτσι η ευγενική κυρία του θρύλου προκαλεί μεγαλύτερο ενδιαφέρον ως κοινή θνητή παρά ως εξιδανικευμένη μορφή.

Νίκος Μ. (Α' Λυκείου)

Έχει παρατηρηθεί πως τα άλογα του ιππικού στον ήχο της σάλπιγγας συγκεντρώνονται μόνα τους και κάνουν τους συνηθισμένους τους ελιγμούς, όπως και πριν από κάθε μάχη. Τα περισσότερα κατοικίδια ζώα ενεργούν με μηχανική ακρίβεια, χωρίς αμφιταλαντεύσεις που θα υπονοούσαν κάποιο στάδιο εκλογής και απόφασης. Άνθρωποι που μεγάλωσαν μέσα στη φυλακή, ζήτησαν να επιστρέψουν σ' αυτή μετά την απελευθέρωσή τους. Σ' ένα σιδηροδρομικό δυστύχημα μια τίγρη θηριοτροφείου, που το κλουβί της έσπασε και άνοιξε με τη σύγκρουση, βγήκε μεγαλόπρεπα μες στα συντρίμια, αλλά γρήγορα ξαναγύρισε στη θέση της, σαστισμένη μπροστά στις καινούργιες ευθύνες που είχε να αντιμετωπίσει, κι έτσι εύκολα κατόρθωσε να σωθεί.

Γιώργος Κ. (Α' Λυκείου)

Προχθές οι χωριανοί είχαν πανηγύρι στις καρδιές. Έριξε μια γερή, μια καλή βροχή όλη τη νύχτα. Φέτος είναι καλή η χρονιά, δόξα να 'χει ο Θεός. Ο ελαιώνας είναι ένα καμάρι να γυρίζεις κάτω από τα δέντρα. Χοντρύναν οι ελιές, ψύχωσαν, άρχισαν κιόλας να κοκκινίζουν. Και περιμέναν ένα

νερό πώς και πώς. Έβρεξε λοιπόν πάνω στα δέντρα, έβρεξε χαρμόсуна. Άνοιξαν οι ουρανοί πάνω στη ζεστή γη και χύθηκε ποτάμι η ευλογία του Θεού. Αν κρατήσει ως το τέλος ο καρπός, οι αγρότες θα ξεχρεώσουν πια φέτος και θα φάνε, λέω, μια φέτα μερωμένο ψωμί.

Στράτης Μυριβήλης

Το έργο, με τη σιγουράδα και τη δύναμη που έχουν τα έργα της επιστήμης, σάρκωνε σιγά σιγά απάνω στα γυμνά κόκαλα των ανυπόταχτων βουνών. Οι σιδεροκολόνες, η μια πίσω στην άλλη, στερέωναν τα μακριά κανιά τους στην πετρωμένη γη, στένευαν όσο ξέφευγαν από τη βάση τους, τρύπαγαν ψηλά τον ουρανό με την τριγωνική κορφή τους. Αν μπορούσε κανείς ν' ανεβεί ψηλά, πάνω απ' τα βουνά, που τις έκρυβαν, θα τις έβλεπε σειρά σειρά να ξεκινάν από τα ορυχεία της Κορωνίδας, να σκαρφαλώνουν τις ράχες της, να χαμηλώνουν ύστερα στα μαλακά βουνά και να χάνονται στον κάμπο της Μουτσούνας. Μοιάζαν, έτσι απόμονες, σαν ακρίτες, που στάθηκαν να φυλάγουν τις ερημιές των βουνών, τα σύνορα των βοσκοτόπων. Ύστερα το σιδερένιο σύρμα έδωκε τέλος σ' αυτή τους τη μοναξιά, έδεσε τη μια με την άλλη, τις πειθάρχησε όλες σ' ένα σύνθημα και σε μια προσταγή. Στην προσταγή της μηχανής.

Πέτρος Γλέζος

Πουθενά δε βρίσκεται μια ήσυχη γωνιά μέσα στις πολιτείες του λευκού. Πουθενά δε βρίσκεται μια γωνιά να σταθείς να ακούσεις τα φύλλα στα δέντρα την άνοιξη ή το ψιθύρισμα που κάνουν τα ζουζούνια πεταρίζοντας. Όμως μπορεί, επειδή, καταπώς είπα, είμαι άγριος και δεν καταλαβαίνω — μπορεί μονάχα για τον λόγο αυτόν ο σαματάς να ταραίζει τα αυτιά μου. Μα τι μένει από τη ζωή, όταν ένας άνθρωπος δεν μπορεί να αφουγκραστεί τη γλυκιά φωνή που βγάνει το νυχτοπούλι ή τα συνακούσματα των βατράχων ολόγυρα σε ένα βάλλο μέσα στη νυχτιά; Ο ερυθρόδερμος προτιμάει το απαλόαχο αγέρι λαγαρισμένο από την καταμεσήμερη βροχή ή μοσχοβολημένο με το πεύκο. Του ερυθρόδερμου του είναι ακριβός ο αγέρας, γιατί όλα, τα πάντα μοιράζονται την ίδια πνοή — τα ζώα, τα δέντρα, οι άνθρωποι. Ο λευκός δε φαίνεται να δίνει προσοχή στον αγέρα που ανασαίνει. Σαν ένας που χαροπολεμάει για μέρες πολλές, δεν οσμίζεται τίποτα.

Αρχηγός Σιάτλ

Κάθε φορά που μία σχολική μονάδα τίθεται ενώπιον του εθνικού καθήκοντος της παρελάσεως, η γνωστή σειρά κωμικών γεγονότων αρχίζει να λαμβάνει χώρα ανά τα σχολεία της επικρατείας: διεξάγονται παρασκηνιακοί αγώνες και ασκούνται πιέσεις δια την κατάληψιν προνομιακών θέσεων περί την σημαίαν, δια συμμετοχή με την ιδιότητα του τυμπανοκρούστη, δια την επιφανή θέση του οδηγού ή δια την καλύτεραν σειράν εις την γραμμήν. Αυτή είναι η καλή όψη, διότι από την αντίποδη, πλήθος μαθητών κάθε φορά απαξιώνει το θεσμό και επιλέγει την αποχή. Καθηγητές και δάσκαλοι καταφεύγουν συχνά εις τον εκβιασμόν προκειμένου να ανταποκριθούν εις τα υποχρεώσεις που επιβάλλει το εθνικό αυτών καθήκον. Τι βγαίνει απ' όλ' αυτά; Μαθαίνει ο μαθητής τίποτε χρήσιμο; Γυμνάζεται; Ή μήπως ικανοποιείται η τάση η δική του και των γονιών του για επίδειξη;

X. Ταμπάκης